

Turvallisuus- ja kemikaalivirasto
PL 66
00521 Helsinki
kaivosasiat@tukes.fi

LAUSUNTO

6.2.2020

Dnro 059/2020

Asia: Paliskuntain yhdistyksen lausunto, KaivNro 7140

Viite: Lausuntopyyntöne 7.1.2020

KEVITSAN KAIVOS: YLEISTEN JA YKSITYISTEN ETUJEN TURVAAMISEKSI TARPEELLISET MÄÄRÄYKSET

Tukes pyytää lausuntoa kaivoslain (621/2011) mukaisesta yleisten ja yksityisten etujen turvaamiseksi tarpeellisten määräysten tarkistamisesta Kevitsan kaivoksen osalta.

Kaivos sijoittuu Oraniemen paliskuntaan, poronhoitolain (PHL 848/1990) määrittelemälle erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettulle alueelle. Alueella olevaa valtion maata ei saa käyttää niin, että siitä aiheutuu huomattavaa haittaa poronhoidolle (PHL 2 §). Oraniemen paliskunnan suurin sallittu eloporumäärä on 6 000. Osakkaita paliskunnassa on noin 140. He saavat joko kokonaan tai osittain toimeentulonsa elinkeinosta.

Oraniemen poronhoito perustuu ympärivuotiseen luonnonlaitumien hyödyntämiseen. Neljännes poroista otetaan keskitalven ajaksi tarhoihin ja muut ovat luonnossa joko lisäruokinnan piirissä tai ilman lisäruokintaa. Kevitsan kaivoksen lähialueilla laidunsi aiemmin ympäri vuoden noin 1 000–1 500 poroa (15–25 % paliskunnan poroista), jotka ovat noin 10 osakkaan omistuksessa. Kaivosalueen itäpuolella, Koitelaiskairassa, laiduntaa kesän aikana yli 3 000 poroa vasaoneen. Alueen laajat, runsasravinteiset aapasuot ovat tärkeä kesälaidunresurssi, jotka määrittävät porojen teuras- ja talvikunnon.

Poronhoitoa turvaava lainsäädäntö

Poronhoitolaki (PHL 848/1990) on erityislaki, joka turvaa poroelinkeinoon asemaa ja alueidenkäyttöä edellytyksiä. Poronhoidon kannattavuus perustuu porojen vapaaseen laidunnusoikeuteen (PHL 3 §). Poronhoitolaissa (53 §) säädetään myös valtion viranomaisen neuvotteluvollisuudesta suunniteltaessa valtion maita koskevia poronhoidon harjoittamiseen vaikuttavia toimenpiteitä.

Kaivoslain mukaan lupaviranomaisen on kaivosluvassa säädettävä yleisten ja yksityisten etujen turvaamiseksi tarpeelliset määräykset. Myös poronhoidolle aiheutuvien haittojen vähentämiseksi erityisellä poronhoitoalueella on annettava erilliset määräykset. Lisäksi (62.2 §): ”Lupaviranomaisen on tarkistettava toistaiseksi voimassa olevan kaivosluvan määräyksiä vähintään kymmenen vuoden välein. – Välttämättömän yleisen tai yksityisen edun turvaamiseksi taikka muusta erityisestä syystä myös määräajan voimassa olevan kaivosluvan määräyksiä voidaan määrätä tarkistettavaksi määräajoin”. Kaivoksen laajenemista käsittelevästä YVA:sta annetussa yhteysviranomaisen lausunnossa Lapin ELY-keskus edellytti paliskunnan ja kaivosyhtiön välisen sopimuksen uusimista kaivoksen laajentuessa. Myös alueen kaavamääräykset edellyttävät poronhoidon turvaamista.

Poronhoitoon kohdistuvat vaikutukset

Kevitsan kaivos sijoittuu poronhoidollisesti tärkeälle alueelle ja aiheuttaa vaikutuksia laajemmalle alueelle kuin pelkästään kaivospiirille tai kaivosluvan osoittamalle alueelle. Kaivoksen vaikutuksia poronhoidolle ovat laidunten menetys, poronhoitotöiden lisääntyminen, onnettomuuksien lisääntyminen kaivoksella ja sen lähialueella, mukaan lukien lisääntyneen liikenteen aiheuttamat porokolarit, sekä mahdolliset porojen terveyteen ja lihan laatuun aiheutuvat vaikutukset.

Kaivostoiminta vie tällä hetkellä suoraan porolaidunalaan reilut 14 km². Tämän lisäksi alueen ympäristössä on paljon muita laidunalaan vieviä alueita (uusia soranottoalueita, hakepuun lansseja, teitä). Kaivoksesta aiheutuu myös epäsuoria laidunten menetyksiä. Kaivoksen lähialueella laidunsi aiemmin eri vuodenaikoina 1 000–1 500 poroa. Kaivosalue lähiympäristöineen oli etenkin alkutalven laitumena arvokas, sillä talvilaidunvarat ovat paliskunnassa niukat ja alue oli vähäluminen. Aiemmin poroja kuljettiin nykyisen kaivoksen kautta kangasmaita pitkin pohjoispuolella sijaitsevaan Vaiskonselän erotusaitaan. Kaivosalue oli luontainen kulkureitti. Aluetta ei voi kiertää kuljetettaessa, sillä vastassa ovat pehmeät suot. Näistä syistä johtuen kaivoksen eteläpuolelle Hanhilehtoon rakennettiin uusi erotusaita. Ennen kaivoksen toiminnan aloittamista Vaiskonselän ja Kotasuvannon aidoissa tehtiin myös porojen kesämerkintää. Kaivoksen perustamisen jälkeen vasaaja ei ole enää merkitty alueella, porot ovat siirtyneet täysin paliskunnan itäosiin, Luurojokivarteen. Tämä voi johtua kaivoksen aiheuttamasta häiriöstä vaatimille pienine vasaajineen tai olla luontaista laidunalueen vaihtamista. Tulevaisuus näyttää tulevatko suuret, tuhansien porojen kesätokat enää takaisin. Kaivoksen eteläpuolella sijaitsevassa Hanhilehdon aidassa on käsitelty pieniä poromääriä (200–300 poroa) syksyisin, muuten porot erotellaan kauempana etelässä ja idässä, sillä porot eivät enää luontaisesti kokoonnu alueelle kaivoksen vallattua syyslaitumet. Vaiskonselän aita on käytännössä jäänyt pois poronhoitokäytöstä. Alueen poronhoito elää epävarmassa ja muuttuvassa tilanteessa: puolivillien eläinten liikkumista ei pystytä pakottamaan ja poronhoidon on siirryttävä sinne, mihin porot siirtyvät.

Kaivoksen perustamisen jälkeen kaivosalueelle on keskikesällä kulkenut poroja räkkäsuojaan. Kaivosta ympäröi aita, mutta se ei ole pitävä, sillä se on välillä rikki (mm. hirvet rikkovat) ja porot kulkevat alueelle myös veräjistä. Porot ovat vaarassa kaivosalueella. Kaivos on aiheuttanut paliskunnalle lisätyötä ja poronhoitajille huolta porojensa turvallisuudesta. Muutamia poroja jää vuosittain auton alle kaivokselle johtavalla tiellä. Porokolareita tapahtuu etenkin syksyllä ja syystalvella. Kaivoksen aita on laajennettu ja parannettu ja poroja ei ole tarvinnut hakea pois kaivosalueelta kesällä 2019, mihin saattoi vaikuttaa myös kylmä kesä ja vähäinen räkkä.

Mikäli toiminta kaivoksella laajenee ja sivukivikasan korkeutta nostetaan, kaivoksen aiheuttaman pölyn määrä ympäristössä tulee todennäköisesti lisääntymään. Tämä tulee näkymään porojen ravintokasveissa lähialueella. Esimerkiksi jäkälät ovat herkkiä raskasmetalleille, ne kuolevat tai vaurioituvat altistuksesta. Räjähdyksistä ympäristöön tulee normaalia enemmän tyyppiä, jolloin jäkälien kilpailijakasvillisuus hyötyy ja jäkälät syrjäytyvät. Näin kaivosten pöly muuttaa porojen laidunolosuhteita. Lisäksi mahdolliset raskasmetallit voivat kerääntyä porojen sisäelimiin ja vaikuttaa siten niiden terveyteen sekä lihan ja siäselmien laatuun elintarvikkeina. Pöly vaikuttaa myös lumen laatuun ja moottorikelkkailuolosuhteisiin.

Pelkkä kaivoksen viemä prosenttiosuus paliskunnan pinta-alasta ei kerro poronhoitoon kohdistuvia vaikutuksia, vaan kaivostoiminta vaikuttaa poronhoitoon laajalla alueella kaivoksen ympäristössä.

Kaivoksen yleisten ja yksityisten etujen turvaamiseksi annettavien määräysten antamisessa huomioon otettavat seikat

Kevitsan kaivoksen toiminta aiheuttaa huomattavaa haittaa Oraniemen paliskunnan poronhoidolle. Kaivosyhtiön tähänastiset toimet niiden estämiseksi ja vähentämiseksi eivät ole kaikilta osin olleet riittäviä.

Paliskuntain yhdistys katsoo, että 4.4.2018 annetut lupamääräykset on syytä pitää voimassa. Osa poronhoitoa turvaavista määräyksistä on toteutettu (6, 8, 9 erotusaidan osalta, muut osat toteutetaan, jos kaivos laajenee rakenteiden alueelle), osaa ei.

Yksilöidyt vaatimukset:

1) Kaivosviranomaisen tulee ennen kaivospiirin määräysten antamista järjestää neuvottelut Oraniemen paliskunnan kanssa (PHL 53 §)

Kaivostoiminta on poronhoidon harjoittamiseen olennaisesti vaikuttavaa toimintaa. Annettavilla määräyksillä voidaan vähentää kaivostoiminnan aiheuttamia haittoja paliskunnalle. Tukesin tulee valtion viranomaisena neuvotella asianomaisen paliskunnan edustajan kanssa antaessaan luvan laajentaa kaivospiiriä sekä määräyksiä yleisten ja yksityisten etujen turvaamiseksi (PHL 53 §). Neuvottelun tarpeesta tämän kertaisella määräysten tarkastamisen kierroksella tulee kysyä Oraniemen paliskunnan kantaa.

2) Sopimus korvauksista tulee uusia

Nykyinen sopimus poronhoidolle aiheutuvien haittojen korvaamisesta kaivosyhtiön ja paliskunnan välillä on voimassa vuoteen 2025. Paliskunta ei ole ollut tyytyväinen tämän hetkisen sopimuksen mukaiseen korvaukseen, sillä se katsoo, ettei se kata poronhoidolle aiheutuvaa haittaa. Sopimuksen lisäksi on sovittu, että paliskunta voi pyytää erikseen kaivosyhtiöltä ylimääräisten töiden, kuten helikopterituntien korvaamista. Joka syksyinen erikseen pyytäminen ei paliskunnan mukaan ole toimiva ratkaisu. Sopimus tulee myös kokonaisuudessaan loppumaan muutaman vuoden kuluttua ja se tulee viimeistään siinä vaiheessa uusia. Neuvottelut tulee aloittaa hyvissä ajoin ennen edellisen sopimuksen päättymistä. Laajenemisaluetta koskevaa sopimusta (lupamääräys 11) ei ole neuvoteltu. Jos tai kun kaivostoiminta laajentuu, se tulee tehdä.

3) Lupamääräykset tulee tarkastaa määräajoin – tarkastaminen edellyttää poronhoitoon kohdistuvien vaikutusten seurantaa

Tukesin tulee tarkastaa kaivoslupan yleisten ja yksityisten etujen turvaamiseen liittyvät määräykset tietyin väliajoin. Poronhoitoon kohdistuvia vaikutuksia tulisi seurata systemaattisesti, jotta lupamääräysten tarkastaminen perustuisi kaivostoiminnan aiheuttamiin todellisiin vaikutuksiin. Kaivosyhtiö on määrätty (lupamääräys 10) järjestämään seuranta. Seurannassa ilmeneviä vaikutukset tulee kompensoida. Poroihin ja poronhoitoon kohdistuvan seurannan lisäksi, tulisi seurantaohjelmassa tutkia myös ympäristössä aiheutuvien muutosten vaikutuksia poroihin ja poronhoitoon. Esimerkiksi pölyn ja jätevesien vaikutukset poron ravintokasveihin ja juomaveteen (raskametallit ym. haitalliset aineet) ovat jääneet huomioimatta. Seurannan pelisääntöjen sopimisen voi sisällyttää yhtiön ja paliskunnan/paliskuntien väliseen sopimukseen.

4) Lupamääräysten tarkistaminen

Kaivoksen lupamääräykset ja määräysten noudattaminen tulee tarkistaa siinä vaiheessa, kun kaivostoiminta laajenee myönnetyin uuden kaivospiirin alueelle, tai viimeistään vuonna 2025 kun paliskunnan ja kaivosyhtiön välinen tällä hetkellä voimassa oleva sopimus on päättymässä.

Kaivokselle 4.4.2018 annetut lupamääräykset on syytä pitää voimassa ja tarkistaa niitä korvaussopimus-tilanteen osalta. Kaivoksen lupamääräyksiä tulee tarkistaa siinä vaiheessa, kun kaivostoiminta laajenee uudelle, jo myönnetyn kaivospiirin alueelle, tai viimeistään ennen vuotta 2025 kun paliskunnan ja kaivosyhtiön välinen tällä hetkellä voimassa oleva sopimus on päättymässä. Annettujen määräysten noudattamista tulee valvoa.

PALISKUNTAIN YHDISTYS

Anne Ollila
toiminnanjohtaja

ma/ao